

PHÁT TRIỂN CÔNG TÁC HỌC LIỆU TRONG ĐẠI HỌC ĐỊA PHƯƠNG: NHÌN TỪ THỰC TIỄN TRƯỜNG ĐẠI HỌC QUẢNG BÌNH

HOÀNG THỊ HỒNG NHẠN

Trường Đại học Quảng Bình

Trong bối cảnh chuyển đổi số ngày càng mạnh mẽ và yêu cầu đổi mới giáo dục đại học theo hướng hội nhập và tự chủ, công tác học liệu ngày càng đóng vai trò trung tâm trong việc đảm bảo chất lượng đào tạo, nghiên cứu khoa học và kiểm định chương trình đào tạo. Tuy nhiên, ở nhiều cơ sở giáo dục đại học địa phương, hoạt động học liệu vẫn đang đối mặt với không ít thách thức cả về tổ chức, nghiệp vụ lẫn nguồn lực. Từ kinh nghiệm thực tiễn triển khai tại Trung tâm Học liệu Trường Đại học Quảng Bình trong năm học 2023-2024, bài viết này tập trung phân tích những vấn đề cốt lõi trong hoạt động học liệu, đồng thời đề xuất một số giải pháp nghiệp vụ và quản lý nhằm nâng cao hiệu quả khai thác, phát triển nguồn tài nguyên tri thức trong bối cảnh mới.

Một trong những dấu ấn nổi bật của Trung tâm Học liệu - Trường Đại học Quảng Bình trong năm học vừa qua là việc duy trì ổn định và từng bước nâng cao chất lượng phục vụ trong điều kiện nhân lực thiếu hụt, cơ sở vật chất chưa hoàn chỉnh và kinh phí bổ sung tài liệu còn hạn chế. Trung tâm đã đẩy mạnh ứng dụng phần mềm quản trị thư viện mã nguồn mở Koha và phần mềm quản lý bộ sưu tập số Dspace trong toàn bộ các khâu nghiệp vụ từ bổ sung, xử lý, lưu thông đến phục vụ bạn đọc. Việc triển khai thư viện số nội sinh với hơn 1.500 tệp tài liệu được cập nhật chỉ trong một năm học đã góp phần quan trọng trong việc lưu trữ, lan tỏa tri thức học thuật của nhà trường, đặc biệt phục vụ cho công tác kiểm định chất lượng chương trình đào tạo và hỗ trợ hoạt động nghiên cứu.

Công tác nghiệp vụ tại Trung tâm được tổ chức bài bản và vận hành theo hướng chuyên sâu, đảm bảo tính chính xác và chuẩn hóa theo thông lệ thư viện học thuật. Các tài liệu được xử

lý theo bảng phân loại thập phân Dewey (DDC 23), biên mục theo khung tiêu chuẩn MARC, tích hợp vào cơ sở dữ liệu tập trung giúp bạn đọc dễ dàng tra cứu và khai thác. Hệ thống kho sách mở được bố trí khoa học, cho phép bạn đọc tiếp cận trực tiếp tài liệu, đồng thời kết nối với phần mềm quản lý để thống kê tự động các hoạt động mượn - trả, gia hạn và truy cập số liệu. Trong năm học 2023-2024, tổng số lượt bạn đọc đến Trung tâm là gần 3.884 lượt, số lượt truy cập hệ thống là hơn 9.937 cho thấy vai trò ngày càng rõ nét của Trung tâm trong đời sống học thuật của giảng viên và sinh viên toàn trường.

Về công tác xây dựng bộ sưu tập số, Trung tâm cũng đã tích cực cập nhật các file tài liệu số vào cơ sở dữ liệu nội sinh đáp ứng nhu cầu giảng dạy, học tập, nghiên cứu khoa học của cán bộ, giảng viên và sinh viên. Năm học vừa qua, Trung tâm đã cập nhật được 47 file khóa luận tốt nghiệp của sinh viên trong toàn trường, hơn 47 file đề tài nghiên cứu khoa học của sinh viên và giảng viên, 80 file kỷ yếu hội thảo khoa học, 45 file bài giảng, 60 file bài báo trong Tạp chí Khoa học công nghệ Trường Đại học Quảng Bình. Công tác cập nhật biểu ghi thông tin thư mục tài liệu vào phần mềm Koha được tiến hành thường xuyên.

Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả đạt được, công tác học liệu tại trường cũng bộc lộ những hạn chế mang tính hệ thống. Sự thiếu hụt nhân lực kỹ thuật đã ảnh hưởng đến việc duy trì và phát triển các nền tảng thư viện số. Việc số hóa tài liệu còn mang tính thủ công, chưa có quy trình tự động hóa, thiếu hạ tầng công nghệ như máy scan chuyên dụng, phần mềm nhận diện ký tự (OCR), hoặc phần mềm kiểm tra trùng lặp. Mặt khác, sự phối hợp giữa các khoa - bộ môn với Trung tâm trong việc bổ sung, giới

thiệt và khai thác học liệu còn rời rạc,...

Một vấn đề nghiệp vụ cũng đáng lưu tâm là công tác kiểm kê, bảo quản và thống kê tài liệu trong các kho vật lý. Mặc dù quy trình kiểm kê tài liệu được triển khai định kỳ và đạt con số gần 13.000 bản kiểm kê trong năm nhưng công tác quản lý kho sách vẫn gặp khó khăn do người dùng chưa tuân thủ nghiêm túc quy định mượn - trả, chưa có ý thức bảo quản tài liệu và việc thu hồi sách nợ còn thủ công, tốn nhiều công sức.

Để nâng cao hiệu quả hoạt động học liệu trong giai đoạn tới, cần tiếp cận vấn đề ở cả cấp độ quản trị và chuyên môn nghiệp vụ. Trước hết, cần khẳng định, học liệu là trụ cột phục vụ học thuật, có vai trò hỗ trợ trực tiếp cho đào tạo, nghiên cứu và kiểm định chất lượng. Do vậy, Trung tâm Học liệu cần được nhìn nhận như một đơn vị học thuật - phục vụ, có cơ chế phối hợp chính thức và định kỳ với các khoa, bộ môn, phòng Đào tạo và Quản lý sinh viên để xác lập nhu cầu học liệu sát với thực tiễn. Đồng thời, cần có chính sách nội bộ khuyến khích giảng viên chia sẻ tài liệu giảng dạy, bài giảng, đề cương, giáo trình cá nhân lên hệ thống thư viện số thông qua các công cụ hỗ trợ đơn giản, thuận tiện, có kiểm duyệt học thuật.

Về mặt nghiệp vụ, Trung tâm cần từng bước chuẩn hóa toàn bộ quy trình nghiệp vụ thư viện theo thông lệ quốc tế, tích hợp chặt chẽ giữa Koha và Dspace, đồng thời chuẩn bị nền tảng hướng đến xây dựng kho tài nguyên giáo dục mở (OER). Để thực hiện điều này, cần bổ sung nhân sự có kiến thức về công nghệ thông tin, số hóa và quản trị dữ liệu học thuật. Việc cập nhật và bảo trì hệ thống phần mềm cần được

thực hiện định kỳ, song song với việc nâng cấp giao diện tra cứu, kết nối với hệ thống quản lý học tập (LMS) để bạn đọc có thể truy cập học liệu từ môi trường học tập trực tuyến. Ngoài ra, công tác phân loại, biên mục tài liệu số cũng cần được số hóa toàn diện, ứng dụng các chuẩn metadata như Dublin Core để phục vụ tìm kiếm nâng cao và liên kết liên thư viện trong tương lai. Bên cạnh đó, hoạt động truyền thông học liệu cần được xem là nhiệm vụ thường xuyên. Trung tâm có thể tổ chức các chương trình “Thư viện đồng hành cùng môn học”, “Học liệu chủ đề” gắn với các chuyên ngành cụ thể, tạo không gian trải nghiệm học liệu sáng tạo cho sinh viên. Việc duy trì các kênh truyền thông số như website, fanpage, thư viện điện tử, các cuộc thi như “Ngày hội sách”, “Đại sứ văn hóa đọc” cần tiếp tục đổi mới về hình thức và nội dung để thu hút sinh viên và lan tỏa văn hóa đọc trong cộng đồng học thuật.

Từ kinh nghiệm của Trường Đại học Quảng Bình, có thể thấy rằng, học liệu không còn là một hệ thống hỗ trợ hành chính đơn thuần mà đang trở thành cấu phần chiến lược trong toàn bộ cấu trúc phát triển chất lượng của một trường đại học. Trong bối cảnh chuyển đổi số, học liệu chính là “hạ tầng tri thức số” của cơ sở giáo dục. Đầu tư cho học liệu đồng nghĩa với đầu tư cho nền tảng tri thức - học thuật - hội nhập của nhà trường. Do đó, cần một tư duy mới, chính sách đồng bộ và sự kết nối thực chất giữa các đơn vị chuyên môn trong toàn trường thì mới có thể biến học liệu thành động lực bền vững cho sự phát triển chất lượng giáo dục đại học địa phương ■

Tài liệu tham khảo:

1. Trung tâm Học liệu - Trường Đại học Quảng Bình (2023), “*Báo cáo tổng kết năm học 2022-2023 và phương hướng, nhiệm vụ năm học 2023-2024*”.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), “*Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2021-2030, tầm nhìn đến 2045*”, Hà Nội.
3. UNESCO (2019), “*Recommendation on Open Educational Resources (OER)*”, Paris: UNESCO Publishing.
4. Nguyễn Thị Hồng (2020), “*Ứng dụng công nghệ thông tin trong thư viện đại học: Từ thư viện truyền thống đến thư viện số*”, Tạp chí Thông tin và Tư liệu, (3), tr.15-20.
5. Nguyễn Văn Hạnh và Trần Thị Thanh (2022), “*Xây dựng cơ sở dữ liệu nội sinh phục vụ kiểm định chất lượng đào tạo tại các trường đại học địa phương*”, Tạp chí Khoa học Thư viện, (4), tr.33-41.